

MESTRE DE CAPÇALERA

Escrits essencials d'educació

A càrrec de Toni Giménez i Fajardo

UN TEMPS PER A CADA COSA

Sobre el temps cronològic

Qui dia passa any empeny.
Dita tradicional catalana

Temps

Temps al temps; tenir temps; guanyar temps; no perdre el temps; aprofitar el temps; el temps és or; cada cosa té el seu temps; el temps passa volant. Els éssers humans som éssers de temps. El temps és quelcom físic situat en la nostra ment.¹ Hi ha un temps psicològic, que varia en funció de la disposició interna de la persona (avorrit, emocionant, divertit) i un temps ontològic (el temps tal com és en realitat, tal com es mesura).² Els grecs clàssics concebien el temps com a:³

Krónos: el temps objectiu, el de les agulles del rellotge, mesurable (que ens envelleix).

Kairós: manera personal de percebre el temps (passar volant o durar una eternitat).

Aión: el temps de vida biogràfica de la nostra existència.

Moira: el destí de cada persona.

D'ençà que naixem se'ns parcel·la el temps: temps per a dormir, per a jugar, per als àpats del dia, per a estudiar... i es descuida el temps per a gaudir del moment. Naixem en el temps.⁴ En la infància ens trobem situats en el *kairós* (el temps sembla que no existeix, com si no hi hagués futur, tan sols present). A l'edat adulta ens trobem situats en el *krónos* (constantment mirem el rellotge), vivim el *kairós* els caps de setmana, les festes, les vacances... Les activitats més plaents, aquelles en què ens sentim més feliços, són les que no tenim necessitat de mesurar el temps. Necessitem més *kairós* i menys *krónos*. Hemos buidat de qualitat el nostre temps omplint-lo tan sols de quantitat.⁵ A mesura que ens anem fent grans parcel·lem el temps en:⁶ temps de treball (dedicat al treball o a l'estudi), temps d'oci (de no treball, dedicat a activitats paraprofessionals, familiars i personals) i temps lliure (la resta de temps que ens queda). També el tenim parcel·lat en relació als menjars al llarg del dia i al fet d'haver de dormir. Hem "creat" àpats familiars i empresarials que ens permeten viure el temps cronològic amb cert regust a "kairoslògic".

El temps és la quarta dimensió. Un tren que va per la via: una dimensió; un vaixell que va pel mar: dues dimensions; un avió que vola pel cel: tres dimensions. La quarta dimensió és el temps. Quan el temps va unit a un sistema en moviment, funciona més lentament a mesura que augmentem la velocitat. Poques hores de viatge d'una nau espacial són anys terrestres. Plató, a la seva obra *La República*, ja parla del temps com a quarta dimensió. Per això diem que la lentitud multiplica l'espai, o sigui, el temps, o sigui, la vida.

Present, passat, futur

*Una esponja per esborrar el passat;
una rosa per endolcir el present;
un petó per saludar el futur.
Proverbi àrab*

Present

És cert que hem de viure el present, multitud de filòsofs i terapeutes ho recomanen, ho fem de manera natural en la infància però, al meu entendre, no podem descuidar els fets del passat ni els projectes de futur, uns ens donen experiència i record i els altres il·lusió i possibilitat. El passat no es pot canviar però ens deixa els records que, si són bons, ens ajuden al llarg de tota la vida. Les llavors del nostre destí s'alimenten del nostre passat. No obstant, també es pot entendre el present como a oblit del passat, una mena de futur perdut entre la boira.⁷ La valoració de l'ahir; el repte del present; l'esperança del futur. Viure cada dia como si fos l'últim, encara més, como si fos l'únic dia per viure. Cada hora que passa pren una dimensió molt diferent.⁸ Cal donar sentit a cada "ara" ja que, de fet, es l'únic que existeix, ja que l'ahir és pur record i el demà pura expectativa.⁹

El temps és el punt mitjà entre dues eternitats: passat i futur, que és justament el moment present. El futur és incert; el present fugidís.¹⁰ Podríem parlar de dues "malalties" amb relació al temps: les persones que viuen ancorades al passat i les que viuen massa fixades en el futur.¹¹ El futur ja vindrà sol i del passat no podem canviar res, per què preocupar-se? Si sabéssim que hem de morir d'aquí a una hora ens penediríem del que no hem fet (més que del que hem fet), correríem més riscos, seríem més atrevits i ens centrariem tan sols en l'ara. Doncs tinguem sempre present això i visquem cada dia amb aquestes característiques. Recordem que la neurologia ja ens ha demostrat que la ment no distingeix entre present, passat y futur, tot es viu en el mateix pla.

En la infància sempre habitem en el present un temps infinit, sense divisions i que no retarda ni avança.¹² No ens preocupa quina hora és, estem absorts en el joc imaginatiu o creatiu i, per tant, el temps és pur *kairós*. *Carpe diem*. *Tempus fugit*: viure el moment. Deixem la infància quan contemplem el temps com a persones adultes. En la joventut la vida sembla inacabable, en la maduresa ens aturem a veure-la passar i ja albirem que té un final i en la vellesa ens adonem de com de ràpida ha passat tota sencera per davant nostre.

Passat

*Tots som exiliats del passat.
Oliver Sacks*

Les llavors del nostre destí es nodreixen del nostre passat. Sempre partim de la suposició de què el passat és resultat del passat, però, i si resulta que el passat és fruit del present, de la nostra interpretació, ara, del passat, como si realment sols fos el retorn d'u ressò?¹³ No obstant, amb el pas del temps ens adonem que es millor no remoure el passat, deixar-lo allí, tranquil, i fer un punt i a part per continuar amb la nostra vida una ratlla per sota.

Futur

El futur és un camp que està per sembrar, no sabem què hi sembrarem, què sortirà ni com, si és que realment surt res. Hem de diferenciar futurible (molts futurs potencialment possibles) de futable (futur ideal).¹⁴ En la infància el futur és una possibilitat i no una certesa, cosa que justifica perquè volem obtenir immediatament tot lo que sigui possible, sense confiar en la garantia del demà. No esperem perquè desconfiem del temps, un temps administrat pels adults. Quan

som persones adultes organitzem el temps comptant amb el futur perquè sabem que més o menys el tenim assegurat.¹⁵

Temps i educació

Educar, educar-se, vol dir temps.¹⁶ Temps per conèixer les coses i les persones i temps per conèixer-nos a nosaltres mateixos. És amb el pas del temps que valorem les coses apreses i les persones conegudes. El temps "envelleix" les vivències i les experiències: valorem el que tenim, el que hem perdut i el que no hem valorat suficientment. Per arribar a comprendre (que va més enllà d'entendre) cal haver viscut temps suficient; cadascú el seu. No tot es pot aprendre de cop, hi ha necessitat de procés, o sigui, de temps. Cada persona viu un temps interior propi, molt personal. Qui educa, ha de ser conscient de que hi ha diverses maneres de concebre el temps. És difícil i complex educar el temps de la infància, aquest és el primer obstacle de l'acte educatiu. Prendre's temps és una bona cura per a l'ànima.¹⁷ Ho diu la sàvia veu popular: "consultar amb el coixí, "la nit és bona consellera", "dormir sobre un problema". El temps posa distància i ens dona la possibilitat de poder veure les coses, els fets, les circumstàncies de manera diferent.

Temps al temps

Hi ha plantes com el bambú que necessiten set anys per arrelar i tan solo sis mesos per desenvolupar-se i créixer. Això ho hauríem d'aplicar a l'educació de la infància: donar temps... per aprendre a caminar o per iniciar la lectura, per posar dos exemples que sempre angoixen a mares i pares i que la societat creu que si no es fan de pressa és que hi ha retard. Cada ésser humà necessita el seu temps d'adaptació, d'aprenentatge i arrelament i ja florirà quan sigui el moment just (que sempre serà l'ídoni per a la seva maduresa personal). I així en tot al llarg de la vida. Buscar moments de temps per donar-nos un respir, per parar i poder mirar tant cap enrere com cap endavant.¹⁸ El temps que ja ha passat, el temps que tenim i el temps que ens queda.

Sovint vivim la percepció de què el temps se'ns escapa de las mans. El temps fuig, és efímer, transitori, sempre s'acaba. Esperes una cosa y ja ha passat. Per això cal ser molt conscients del temps present i viure'l amb la màxima intensitat, la vida és el que fem en aquest precís moment.

El temps també és espera, dediquem molt temps a esperar, acabar els estudis, trobar un treball, el temps dedicat a fer cues i a esperar que les coses canviïn o vagin a millor. El temps és edat i tenim edat perquè tenim un cos físic. Una edat cronològica, una edat mental, una edat biològica, inclús una edat emocional i espiritual.¹⁹ Realment, què es l'edat? Un cos que es desgasta? Voltes al voltant del sol?

També sabem que el temps se'ns acaba: la mort és el final. Naixem per a morir. El *khronos* acaba en *thánatos*, en mort.²⁰ El temps cronològic, del que no podem escapar, ens porta, inexorablement, a la mort. La mort tanca el temps de vida terrenal, entre l'acte de concepció i l'acte de mort.

De vegades, el que sembla ser perdre el temps, pot ser guanyar-lo.²¹ Distreure's és la manera més evident d'això. Mentre estem distrets succeeixen coses extraordinàries, una gran part de científics estaven distrets mentre descobrien alguna cosa. Si estimem la vida no hem de perdre el temps perquè precisament la vida està feta d'això.²²

Març 2025.

Trobareu els articles anteriors a l'apartat [Articles](#) de la meva pàgina web.

-
- ¹ Karl R. Popper, *En busca de un mundo mejor*, Barcelona: Paidós, 1994: 171.
- ² Igor Stravinsky, *Poetics of Music*, New York: Vintage Books, 1947: 33.
- ³ El filòsof Octavi Fullat ha aprofundit en aquest concepte al llarg de la seva immensa obra publicada.
- ⁴ Fernando Savater, *El valor de educar*, Barcelona: Ariel, 1997: 39.
- ⁵ Josep Maria Fericgla, “El fil encadenat o el temps en les cultures”, a AADD, *El temps i la humanitat*.
Barcelona: Edicions 62.
- ⁶ Jaume Trilla, Josep Maria Puig, *La pedagogía del ocio*, Barcelona: Laertes, 1987: 53.
- ⁷ Octavi Fullat, *La meva bellesa*, Barcelona: Angle, 2010: 262.
- ⁸ Zoë Sallis. *Diez preguntas eternas*, Barcelona: Minotauro, 2006.
- ⁹ Francesc Torralba, *El sentit de la vida*, Barcelona: Ara Llibres, 2008: 55.
- ¹⁰ Tal como deia Henry David Thoreau.
- ¹¹ Com deia el filòsof Søren Kierkegaard.
- ¹² Joaquín Díaz, *El asfalto y el bálago*, Urueña: TFMedia, 2001: 89.
- ¹³ Alan Watts, *Om, la sílaba sagrada*, Barcelona: Kairós, 1981: 56.
- ¹⁴ Pere Fontan, *Educación i orientar per al futur*, Barcelona: Proa/URL, 1995.
- ¹⁵ Francesco Tonucci, *Cuando los niños dicen basta*, Madrid: Fundación Germán Sánchez Ruipérez, 2003: 19.
- ¹⁶ Aquesta és una de les tres tesis educatives plantejades pel filòsof de l'educació Octavi Fullat que jo anomeno la “trilogia d'Eulàlia”, en concret el llibre *Eulàlia, la ben parlada*.
- ¹⁷ Thomas Moore, *El Cuidado del alma*, Barcelona: Urano, 1993: 365.
- ¹⁸ Us recomano el llibre *Momo*, de Michael Ende, que és una reflexió sobre el temps: els homes grisos, persones sense sentiments que viuen absorbint el temps de les altres persones. La tortuga Casiopea que camina cap enrere per poder avançar: l'única manera d'atrapar el temps.
- ¹⁹ Bach, Richard *Alas para vivir*, Barcelona: Círculo de Lectores, 1994: 80.
- ²⁰ Octavi Fullat, “El nostre valor jueu de l'expectació-expedició”, *Enrahonar* (27), pàgs. 103-128. 1997: 108.
- ²¹ Pablo Rudomin, “No hay nada más tonto que un test de inteligencia”, entrevista al neurólogo, premio Príncipe de Asturias 2011, *La Vanguardia*, 5 de julio de 2011.
- ²² Ens deia Bruce Lee que va viure una vida curta però intensa i aprofitada al mil·límetre.